

İstanbul Barosu Engelli Hakları Merkezi

Maltepe L Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Çift Fazlı Erişilebilirlik Raporu

Hazırlayan: Av. Deniz YAZGAN ŞENAY

İstanbul Barosu Engelli Hakları Merkezi ve İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi olarak, 17.04.2023, 17.05.2023 ve 07.02.2024 tarihlerinde Maltepe L Tipi Ceza İnfaz Kurumu, Metris R Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Ziyaretlere, Av. Deniz YAZGAN ŞENAY, Av. Onur SEZEN, Av. Esra ANADOL ÇAYIRLI, Av. Hüseyin VAROL, Av. Kader TUNÇ, Av. Mert Kemal ALİOĞLU, Av. Merve Ahu ATAŞ, Av. Neşe ALTUNER, Av. Samet FİDAN, Av. Sena KURT, Av. Songül G RECI, Av. Taha Enes ÇAĞLAR, Av. Yeliz DOMAÇ, Av. Destina YILDIZ, Av. Mücahit Eren KUTLUK katılım göstermiştir.

Ziyaretlerde, engelli mahpusların ceza infaz kurumu içindeki hizmetlere ve alanlara erişimi, cezaevi tutulma koşullarında hak ihlali teşkil edecek uygulama veya olguların bulunup bulunmadığı ile, engelli meslektaşlarımızın kurumda tutulan müvekkillerine uygun hukuki yardımı sunmaları için erişilebilir olup olmadığına odaklanılmıştır.

ÖNSÖZ

İnsan hakları özelinde ise engelli hakları II. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada konuşulan, ulusal düzeyde yapılan düzenlemeleri de etkileyen bir hüviyet kazanmıştır. 21. Yüzyılın ilk insan hakları belgesi olan Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme ise bu alandaki düzenlemeleri ulusal üstü düzeyde pozitif hukuka taşımıştır. Şüphesiz dünyanın en büyük barosu olarak İstanbul Barosu'nun da engelli hakları alanında yaşanan gelişmelere, bu alandaki hak ihlallerine kayıtsız kalması beklenemezdi. Bu bakışla engelli kadın, engelli çocuk, engelli göçmen, engelli çalışan, engelli öğrenci gibi birçok kesişimsel alanda olduğu gibi engelli tutuklu, engelli mahpus, engelli avukatın da yaşadığı hak ihlallerinin İstanbul'da yer alan kapalı infaz kurumları bağlamında raporlanması bir zaruretti.

Uzun soluklu ve farklı günlere yayılan bu çalışmada ben de şahsen çok şey öğrendim. Ceza hukukunun suç işleyen kişileri enterne ederek kendisini toplumdan ayırdığı bir vakıa. Ama gözden uzak, ayrıştırılan bu kişilerin haklarının da pek tabii ki olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu kişilerin haklarına eğilmek, bu hakların savunusunu yapmak oldukça öğreticiydi. Ceza hukuku çalışmayan bir avukat olarak her kapalı infaz kurumu ziyaretinden başka bir insan olarak dışarı çıktığımı söylesem abartmış olmam. Yanı sıra devletin egemenlik sahası içerisinde her ferdin hukukun güvencesi içerisinde olması gerektiğini, ancak bu vasıfla devletin hukuk devleti olarak nitelendirilebileceğini bir kez daha tecrübe ettik. Hele bir de imkanları kısıtlı bir yerde tutulan kişilerin en temel haklara erişmekte karşılaştıkları sorunlar, bunları gözleme ve dillendirme sorumluluğu olan bizlere de yükümlülükler getiriyordu. Burada zikredilen hususların ilgili bakanlık başta olmak üzere tüm etkili ve yetkili kamu otoritelerinin dikkatini çekmesini ve bu sorunların ortadan kalkması adına aksiyon alınmasını temenni ediyorum. Şüphesiz bu sorunların ortadan kaldırılmasına dair tavrımız temenni ile sınırlı kalmayacaktır. İstanbul Barosu Engelli Hakları Merkezi olarak Avukatlık Kanunu'nun 76. Maddesinin barolara verdiği "hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak" yetkisiyle bu hak ihlallerinin ısrarlı takibi ve bunların ortadan kaldırılması için çabalamaya devam edeceğiz.

Sözlerime son verirken isimleri bu raporda zikredilen tüm katılımcı meslektaşlarıma, merkezimizin yürütme kurulunda çalışan ve bu çalışmanın yapılması hususunda ön açan baromuzun yönetim kuruluna şükranlarımı sunuyorum. Ama iki ismi bizzat zikretmezsem eksik kalacak. Bunlardan ilki merkezimizin genel sekreteri, değerli dostum Av. Deniz YAZGAN ŞENAY'dır. Zira bu projenin fikrinden yürütücülüğüne, oradan işbu raporun sizlere ulaştırılmasına kadar aslan payının sahibidir. Bir diğeri ise baromuzun emektar çalışanı, bu ziyaretlerin tamamında kahrımızı çekip lojistiğimizi sağlayan Sinan TEKE'dir.

Türkiye'nin tam anlamıyla bir hukuk devleti olduğu, böyle ihlal iddialarının raporlanmasına ihtiyaç kalmadığı, kapsayıcı, erişilebilir ve engelsiz güzel günlerde buluşmak dileğiyle...

Av. Hüseyin VAROL

İstanbul Barosu Engelli Hakları Merkezi Sözcüsü

Maltepe L Tipi Ceza İnfaz Kurumu ziyaretinde;

Engelli Meslektaşların Erişebilirliğine Dair İncelemeler:

- Merdivenlere paralel eğik düzlemlerin, tekerlekli sandalye kullanan engelli kişiler başta olmak üzere, merdiven çıkma güçlüğü yaşayan kişiler için uygun eğimde olmadığı, özellikle ana kapıdan avukat girişine yönelen eğik düzlemin tekerlekli sandalye kullanıcısı kişilerin bağımsız biçimde yararlanabileceği biçimde tasarlanmadığı ve destek alınmaması halinde düzlemin dikliğinden dolayı süratle duvara çarpma veya yere düşme gibi kazaların yaşanabileceği,
- Görme engelli kişilerin herhangi bir sorun yaşamadan hedefledikleri yere doğru yürümeleri için tasarlanan hissedilebilir yüzeylerin kullanışlı biçimde tasarlanmadığı, **özellikle L1 ve L2 binalarının içinde hissedilebilir yüzeyin bulunmadığı**, avukat görüşme odalarının numaralandırılmasının kabartma yazı ile desteklenmediği,
- Avukat görüş alanlarına geçiş ile koğuşların bulunduğu binalara giriş arasındaki turnikelerin tekerlekli sandalyenin genişliğinde olmamasından dolayı, tekerlekli sandalye kullanan meslektaşlarımızın **mahpus kabul bölümünden içeriye alınmaları gerektiği**,
- Göz tanıma sisteminin kornea nakli geçirmiş meslektaşlar ve mahpus yakınlarının gözlerini okuyamadığı, okuma güçlüğü dolayısıyla görme engelli meslektaş ve ziyaretçilerin engellilik raporlarının bir nüshasının yanlarında bulunması gerektiği,
- Tekerlekli sandalye kullanan meslektaşların ve ziyaretçilerin görüş alanının ortasında konuşlanan masanın yüksekliği dolayısıyla yazı yazma, not alma gibi hukuki yardım sunmakta kritik eylemlerde bulunmakta güçlük çektiği,

Mahpusların Tutulma Koşullarına Dair İncelemeler:

- Engelli ve uzuv kullanımında güçlüğü neden olan hastalık sahibi mahpusların hekim ve hastane ziyaretleri istemlerinin keyfi biçimde yanıtlandığı, hastaneye sevklerde gecikmelerin yaşandığı,

- Psikopatolojik nedenlerle akıl sağlığı uzmanı hekimlere erişmek isteyen mahpusların bu istemlerinin geç yanıtlandığı,
- Koşuşlarda fiziksel engelli mahpuslar ile bağımsız harekette güçlük çekmeyen mahpuslar arasında dayanışma olsa da, kuruma alafranga tuvalet diktirmek için gerekli işlemlere ilişkin bilgiye geç erişim sağlandığı,
- Özellikle yemeklerin besin değeri ve besleyiciliğine ilişkin sorunların bulunduğu,
- COVID-19 sürecinden sonra rehabilite edici etkinliklerin tamamen sonlandığı, resim-iç kurslarına katılımın çok istendiği, İngilizce bilen mahpusların koğu arkadaşlarına kurs açmak isteseler de idareden dönüt alamadıkları,
- Sabun, diş fırçası, deterjan gibi temizlik ve özbakım ürünlerinin kantinden satın alındığı fakat her geçen gün pahalandığı,
- İçme suyunun para ile satın alındığı ve her geçen gün pahalandığı,
- Revire çıkış ve dönemsel gribal hastalıklarda ilaca erişimde gecikmelerin yaşandığı, yapılan başvurularda çok geç veya hiç dönüt alınamadığı,
- Hastaneye sevk durumunda, hekim inisiyatif kullanarak kelepçelerin çıkarılması gerektiğini bildirmezse, tüm muayene sürecinin kelepçeli gerçekleştiği,
- Cezaevinde mahpuslara açık bilgisayarın bulunmamasından dolayı uzun sayfalı dosyalarına erişimde güçlük çektikleri,
- Açık görüş, kapalı görüş ve telefonla görüşme sürecinde öngörülen sürenin keyfi olarak kısıtlanabildiği,
- Kütüphanede bulunan kitaplar haricinde kitap isteminde bulunulsa dahi satın alımın gerçekleştirilmediği,
- İdareye yazılan dilekçelere yanıt almakta güçlük çekildiği,
- SEGBİS odalarında duruşma içi ses ve diyalogların güçlkle duyulabildiği, bu sorunun çoğunlukla mahkeme salonlarındaki sistem sorunundan gerçekleştiği,
- Belirsiz sıklıklarla arama yapıldığı, eşyalara zarar verilmediği,
- Engelli yakını olan mahpusların yakınları ile **Maltepe L Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nun içindeki dik ve uzun yokuş dolayısıyla** açık ya da kapalı görüşmelerde bulunamadığı, yalnızca telefon ve video görüşmelerde bulunabildikleri belirtilmiştir.

Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na yapılan ziyarette;

Engelli Meslektaşların Erişebilirliğine Dair İncelemeler:

- Merdivenlere paralel eğik düzlemlerin, tekerlekli sandalye kullanan engelli kişiler başta olmak üzere, merdiven çıkma güçlüğü yaşayan kişiler için uygun eğitimde olmadığı,
- Görme engelli kişilerin herhangi bir sorun yaşamadan hedefledikleri yere doğru yürümeleri için tasarlanan hissedilebilir yüzeylerin **bulunmadığı**,
- Avukat görüş alanlarına geçiş ile koşulların bulunduğu binalara giriş arasındaki turnikelerin tekerlekli sandalyenin genişliğinde olmamasından dolayı, tekerlekli sandalye kullanan meslektaşlarımızın **mahpus kabul bölümünden içeriye alınmaları gerektiği**,
- Göz tanıma sisteminin kornea nakli geçirmiş meslektaşlar ve mahpus yakınlarının gözlerini okuyamadığı, okuma güçlüğü dolayısıyla görme engelli meslektaş ve ziyaretçilerin engellilik raporlarının bir nüshasının yanlarında bulunması gerektiği,
- Avukat görüşme odalarının numaralandırılmasının kabartma yazı ile desteklenmediği,

Mahpusların Tutulma Koşullarına Dair İncelemeler:

- Cezaevi içindeki asansörde yaşanan arızadan dolayı yürüme güçlüğü bulunan mahpusların avukat görüş alanları ve açık/kapalı görüş alanlarına varmak için dik merdivenlerden aşağı ve yukarı basamak inip çıkmakta zorluk çektikleri,
- Özgü göz hastalığı bulunan mahpusların ihtisas hastanelerine sevk süreçlerinin hastalığın tedavisi için gereken sıklıktan daha uzun sürelerde gerçekleşebildiği,
- Yemeklerin besin değeri ve besleyiciliği konusunda sorunların yaşandığı,
- Sabun, diş fırçası, deterjan gibi temizlik ve özbakım ürünlerinin kantinden satın alındığı fakat her geçen gün daha da pahalılaştığı,
- İçme suyunun para ile satın alındığı ve her geçen gün pahalandığı,
- Rutin sağlık kontrolleri yapılsa da, mahpusların tahlil sonuçlarının kendileriyle paylaşılmadığı, mahpus yakınlarının e-Nabız sistemi üzerinden takip etmesi gerektiği,
- Hastaneye sevk sürecinde, yürüme güçlüğü bulunan mahpusların, bağlı (kelepçeli) biçimde sevk aracına bindirildiği, kimi mahpusların bağlı halde araca kendilerini çekmekte güçlük yaşadığı,

- Hastanedeki muayene sürecinde hekim inisiyatifi sonucunda kelepçenin çıkarıldığı,
- Diş tedavisinin gerçekleşmesi için diş hekimi bulunsa da malzeme eksikliğinden dolayı çeşitli tıbbi işlemlerin gerçekleştirilemediği,
- İşitme engelli mahpusun, bulunduğu koğuş içinde zorbalığa uğradığı, işaret dili çevirmenine erişim güçlüğünden dolayı durumu infaz koruma görevlilerine geç aktarabildiği,
- İşitme engelli mahpusun, koğuş içinde paylaşılan ve günlük yaşamı kolaylaştırıcı, değişken takvimlerden (havalandırma, ziyaret günleri, mektup hakkı, vs.) kimi zaman hiç haber alamadığı,
- Kitap isteminde bulunabilseler de, bir dönem içerisinde sınırlı sayıda kitaba erişim izni verildiği için geri kalan zamanı verimli değerlendirmekte güçlük çekildiği,
- Belirsiz sıklıklarla arama yapıldığı, eşyalara zarar verilmediği,
- TCK md. 31 bağlamında akıl hastalığı sahibi olup olmadığı heyet önünde değerlendirme sürecinde olan bir mahpusun, kendisine zarar verici davranışlar gösterdiği ve çevre koğuşlarda bulunan mahpusların bu durumdan tedirgin olduğu belirtilmiştir.

Marmara Ceza İnfaz Kurumu'na gerçekleştirilen ziyarette,

Engelli Meslektaşların Erişebilirliğine Dair İncelemeler:

- Merdivenlere paralel eğik düzlemlerin, tekerlekli sandalye kullanan engelli kişiler başta olmak üzere, merdiven çıkma güçlüğü yaşayan kişiler için uygun eğimde olmadığı, özellikle ana kapıdan avukat girişine yönelen eğik düzlemin tekerlekli sandalye kullanıcısı kişilerin bağımsız biçimde yararlanabileceği biçimde tasarlanmadığı ve destek alınmaması halinde düzlemin dikliğinden dolayı süratle duvara çarpma veya yere düşme gibi kazaların yaşanabileceği,
- Tekerlekli sandalye kullanan meslektaşlarımızın, her kampüs için ayrı arama ve tekerlekli sandalyelerin x-Ray cihazı ile kontrol edilmesi dolayısıyla, cezaevi içinde bulunan sandalyeye oturarak geçmek zorunda bırakılmasının meslektaşlarımızın sağlığı için sorun yarattığı (cezaevinde bulunan tekerlekli sandalyenin ergonomik eksikliği, kırıklığı) anlaşılmıştır.
- Görme engelli kişilerin herhangi bir sorun yaşamadan hedefledikleri yere doğru yürümeleri için tasarlanan hissedilebilir yüzeylerin kampüslerin

nizamiyelerinde bulunmadığı, girişteki hissedilebilir yüzeylerin ise devamlılık arz etmediği, avukat görüşme odalarının numaralandırılmasının kabartma yazı ile desteklenmediği,

- Avukat görüş alanlarına geçiş ile koğuşların bulunduğu binalara giriş arasındaki turnikelerin tekerlekli sandalyenin genişliğinde olmamasından dolayı, tekerlekli sandalye kullanan meslektaşlarımızın **mahpus kabul bölümünden içeriye alınmaları gerektiği**,
- Göz tanıma sisteminin kornea nakli geçirmiş meslektaşlar ve mahpus yakınlarının gözlerini okuyamadığı, okuma güçlüğü dolayısıyla görme engelli meslektaş ve ziyaretçilerin engellilik raporlarının bir nüshasının yanlarında bulunması gerektiği,
- Beyaz baston ile hareket eden meslektaşlarımızın bastonlarının x-Ray cihazı aracılığıyla kontrol edildiği süreçte destek gereksinimi duyduğu,
- Tekerlekli sandalye kullanan meslektaşların ve ziyaretçilerin görüş alanının ortasında konuşlanan masanın yüksekliği dolayısıyla yazı yazma, not alma gibi hukuki yardım sunmakta kritik eylemlerde bulunmakta güçlük çektiği gözlemlenmiştir.

Mahpusların Tutulma Koşullarına Dair İncelemeler:

- Kampüslerin tamamında asansör bulunsa da bozuk olduğu,
- Gluten ve karbonhidrat alerjisi olan mahpusların bu yönde sağlık kurulu raporu alana dek gerekli yemeğin servis edilmemesi dolayısıyla sağlık sorunları yaşadıkları,
- Kanser tedavisi dolayısıyla et yememesi gereken mahpusların karışıklıklar dolayısıyla menülerinde et yemekleri ile karşılaşabildikleri,
- Özellikle bakliyat yemeklerinde çığlık ve yağlılık sorunun genelleştiği,
- Yemeklerin besin değeri ve doyuruculuk yönünden eksik olduğu,
- Cezaevine hekim ziyareti sürecine ilişkin bilgilerin geç gelebildiği,
- Diş tedavisinin gerçekleşmesi için diş hekimi bulunsa da malzeme eksikliğinden dolayı çeşitli tıbbi işlemlerin gerçekleştirilemediği,
- Hastaneye sevk ve hekim muayenesi sürecinde, hekim inisiyatifiyle kelepçenin çıkarıldığı, kimi zaman hekimlerin hasta mahpus ile değil, kolluk görevlisinden anamnez aldığı,

- Kaloriferlerin sorunsuz biçimde çalıştığı ve koğuş ve ara bölgelerin mevsim gerekliliklerine uygun biçimde ısıtıldığı, sıcak suya her zaman erişimin mümkün olduğu,
- Hastanedeki tedavi işlemlerinin ardından ring aracı ile cezaevine geri dönmenin ameliyatlı mahpusların fiziksel acı çekmesine neden olabildiği,
- Bu süreçte yatarak seyahat etmesi gereken mahpusun ring aracında oturarak seyahat etmesinden dolayı dikişlerin yolculuk sırasında zorlandığı,
- Engelli ve uzuv kullanımında güçlüğüne neden olan hastalık sahibi mahpusların hekim ve hastane ziyaretleri istemlerinin keyfi biçimde yanıtlandığı, hastaneye sevklerde gecikmelerin yaşandığı,
- Psikopatolojik nedenlerle akıl sağlığı uzmanı hekimlere erişmek isteyen mahpusların bu istemlerinin geç yanıtlandığı,
- Marmara Ceza İnfaz Kurumu'nun bulunduğu Silivri-Çanta mevki yakınlarında çeşitli dergi ve kitapların bulunmaması dolayısıyla mahpusların istedikleri dergi ve kitaba erişemedikleri,
- Haftada 10 saatlik sohbet hakkının kısıtlanması ve farklı tematik yargılamalar dolayısıyla tutuklu bulunan mahpuslara farklı biçimde uygulanmasından dolayı sorunların yaşandığı,
- Açık görüşlerde U şeklindeki masa düzeni dolayısıyla mahpusların yakınlarına fiziksel temasta bulunmalarının mümkün olmadığı, yakınların mahpuslara temas etmeye teşebbüs etmeleri durumunda hücre cezasının verildiği,
- Yemeklerin besin değeri ve besleyiciliği konusunda sorunların yaşandığı,
- Sabun, diş fırçası, deterjan gibi temizlik ve özbakım ürünlerinin kantinden satın alındığı fakat her geçen gün daha da pahalılaştığı,
- İçme suyunun para ile satın alındığı ve her geçen gün pahalandığı,
- İhtiyaçların eksiksiz tamamlanması için haftalık 1.000,00-TL'ye yakın harcama yapmanın gerekliliği,
- Ayakkabı aramasının kimi zaman yeniden gündeme gelebildiği ancak mahpus tepkisi sonucunda sonlandırıldığı,
- Rutin sağlık kontrolleri yapılsa da, mahpusların tahlil sonuçlarının kendileriyle paylaşılmadığı, mahpus yakınlarının e-Nabız sistemi üzerinden takip etmeleri gerektiği,
- Kantinde kimi zaman ped stoğunun bitebildiği, adet dönemindeki kadınların kantindeki stok yokluğu dolayısıyla hijyen sorunu yaşayabildiği,

- Engelli yakını olan mahpusların yakınları ile **Marmara Ceza İnfaz Kurumunun büyüklüğü ve nizamiye ve ilgili kampüs arasındaki yokuşlu yollar dolayısıyla** açık ya da kapalı görüşmelerde bulunamadığı, yalnızca telefon ve video görüşmelerde bulunabildikleri belirtilmiştir.

Metris R ve T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'na gerçekleştirilen ziyarette,

Engelli Meslektaşların Erişebilirliğine Dair İncelemeler:

- Merdivenlere paralel eğik düzlemlerin, tekerlekli sandalye kullanan engelli kişiler başta olmak üzere, merdiven çıkma güçlüğü yaşayan kişiler için uygun eğimde olmadığı, özellikle ana kapıdan avukat girişine yönelen eğik düzlemin tekerlekli sandalye kullanıcısı kişilerin bağımsız biçimde yararlanabileceği biçimde tasarlanmadığı ve destek alınmaması halinde düzlemin dikliğinden dolayı süratle duvara çarpma veya yere düşme gibi kazaların yaşanabileceği,
- Nizamiyeden göz tarama ve kayıt alanına geçişteki mazgallardaki boşluklar dolayısıyla, giriş-çıkış yapan kişilerin sürekli olarak tökezlediği,
- Göz tarama ve kayıt alanına dek hiçbir yerde hissedilebilir yüzeyin olmadığı,
- Göz tarama ve kayıt alanındaki okuyucu cihaz, yerden 90 cm yukarıda konumlanacak biçimde yerleştirildiğinden dolayı oturarak veya çok eğilerek kayıt yapılabildiği,
- Görme engelli kişilerin herhangi bir sorun yaşamadan hedefledikleri yere doğru yürümeleri için tasarlanan hissedilebilir yüzeylerin kullanışlı biçimde tasarlanmadığı, **göz tarama ve kayıt alanına dek hiçbir hissedilebilir yüzeyin bulunmadığı**, avukat görüşme odalarının numaralandırılmasının kabartma yazı ile desteklenmediği,
- Avukat görüş alanlarına geçiş ile koğuşların bulunduğu binalara giriş arasındaki turnikelerin tekerlekli sandalyenin genişliğinde olmamasından dolayı, tekerlekli sandalye kullanan meslektaşlarımızın **mahpus kabul bölümünden içeriye alınmaları gerektiği**,
- Göz tanıma sisteminin kornea nakli geçirmiş meslektaşlar ve mahpus yakınlarının gözlerini okuyamadığı, okuma güçlüğü dolayısıyla görme engelli meslektaş ve ziyaretçilerin engellilik raporlarının bir nüshasının yanlarında bulunması gerektiği,
- Tekerlekli sandalye kullanan meslektaşların ve ziyaretçilerin görüş alanının ortasında konuşlanan masanın yüksekliği dolayısıyla yazı yazma, not alma gibi hukuki yardım sunmakta kritik eylemlerde bulunmakta güçlük çekildiği gözlemlenmiştir.

Mahpusların Tutulma Koşullarına Dair İncelemeler:

- Metris R Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nun engelli ve süreğen hastalıklara sahip mahpuslardan mürekkep bir kurum olmasından dolayı, fiziksel engelleri bulunan mahpusların duş aldıktan sonra duş alanında bulunan bir butona basarak koğuşlarına geri götürülmeleri gerektiği ancak kimi zaman yarım saat boyunca beklemek durumunda kaldıkları, bu bekleyişte hasta olabildikleri,
- Havalandırma alanına yönlenen eğik düzlemlerin standart olmadığı, kimi zaman tekerlekli sandalye kullanan mahpusların tökezleyerek yere düşebildikleri,
- Kaloriferlerin belirli saat aralıklarında açıldığı ve bu nedenle mevsim dönümlerinde rutubet ve soğukluğun yaşandığı,
- İstihdam edilen hasta bakıcı sayısındaki azlık dolayısıyla, özbakımını bağımsız biçimde gerçekleştiremeyen mahpusların hijyen sorunu yaşayabildiği,
- Sabun, diş fırçası, deterjan gibi temizlik ve özbakım ürünlerinin kantinden satın alındığı fakat her geçen gün daha da pahalılaştığı,
- İçme suyunun para ile satın alındığı ve her geçen gün pahalandığı,
- Koğuş için temizliğin bağımsız hareket edebilen mahpuslar tarafından yapıldığı, ancak kas gücü yetersizliği dolayısıyla hijyen sorununun sürekli olarak yaşandığı,
- Rutin sağlık kontrolleri kimi zaman gecikmeli olarak yapılsa da, mahpusların tahlil sonuçlarının kendileriyle paylaşılmadığı, mahpus yakınlarının e-Nabız sistemi üzerinden takip etmeleri gerektiği,
- Özellikle yemeklerin besin değeri ve besleyiciliğine ilişkin sorunların bulunduğu,
- COVID-19 sürecinden sonra mevsimsel ilaçlamanın azaldığı ancak haşere ve böceklerin çoğaldığı,
- Özellikle yatağa bağımlı olan mahpusların ihtiyaçlarını gidermekte büyük zorluklar yaşadığı,
- Koğuşlarda pencerenin bulunduğu ama çoğunlukla dışarının görülmediği,
- Ring servis araçlarının engelli kullanımına uygun olmadığı, hastaneye veya adliyeye sevklerde burkulma, çatlama ve kırık gibi kazaların yaşanabildiği,
- Dış tedavisi için hastaneye sevk edildikleri,
- Diyabet hastaları için insülin tedavisinin sağlandığı ancak gecikmelerin yaşanabildiği,
- R kampüsündeki kütüphanede bulunan kitapların oldukça eski ve yıpranmış olduğu,
- Haftada iki saat satranç oynama etkinliklerinin bulunduğu ancak bazı haftalarda bu etkinliğin herhangi bir açıklama yapılmadan iptal edildiği,
- Dışarıdan eşya temin edilme sürecinin çok uzun sürdüğü, gerekli kıyafet gelene dek hava değişiminin yaşanabildiği,

- Günde iki öğün yemek verildiği, Ramazan ayında sahur için önceden kahvaltılık yiyeceğin dağıtıldığı,
- Radyo ve televizyonun kantinde satıldığı, radyoların çok az kanal yayınında bulunduğu,
- Hastaneye sevklerde, kolluk görevlilerinin ağız içi kontrol yapmak istedikleri,
- Sağlık raporunda hücre cezası yasağı belirtilmiş olan kişilere hücre cezası verilmediği,
- Fizik tedavi ve rehabilitasyon servisine sevk edilen mahpusların, yalnızca kendi suç ve hüküm tiplerindeki kişilerle görüşürüldüğü,
- Yılda bir gerçekleşmesi öngörülen verem hastalığı taramasının gerçekleştirilmediği,
- Mahpusların hekim ve hastane ziyaretleri istemlerinin keyfi biçimde yanıtlandığı, hastaneye sevklerde gecikmelerin yaşandığı,
- Düzensiz aralıklarla arama yapıldığı ancak eşyalara bilinçli olarak zarar verilmediği,
- Engelli yakını olan mahpusların yakınları ile **mazgallardaki boşluk ve eğik düzlemlerdeki eksiklik dolayısıyla sistematik olarak** açık ya da kapalı görüşmelerde bulunamadığı, yalnızca telefon ve video görüşmelerde bulunabildikleri belirtilmiştir.
- Koşullarda üçer mahpus kaldığı,
- Koşullarda ve odalarda bulunan havalandırma pencerelerinin hem demir parmaklık hem de tel kullanılarak kapatılmış olmasından kaynaklı olarak iç mekanın yeterince havalandırılmadığı, bu sebeple rutubet sorunu yaşandığı,
- Battaniyelerin cezaevi yönetimi tarafından mevsimlik ve ücretsiz sağlanmadığı, kantinden ücret karşılığında kendilerinin alması gerektiği,
- Bazı günler duşlarda sıcak su verilmediği,
- Duş imkanının her koşulda bulunduğu fakat tuvalet imkanının engel türlerine göre ayarlanmadığı, alafranga tuvalet bulunduğu,
- Çamaşır yıkama günlerinde teslim edilen çamaşırın yeterince yıkanmamış olarak geri teslim edildiği, bu sebeple ya aileleri vasıtasıyla eşya düşümü yaparak yeni giysi temin edilmek zorunda kaldığı yahut koşulda çarşaf, yastık kılıfı veya eşyaların mahpusların kendi imkanlarıyla yıkanmak durumunda kaldığı,
- Koşullarda geçmişte uyuz salgını yaşandığı, haşere ve fare sorunu yaşandığı,
- Oda ve koşullarda acil durumlar için ilk yardım çantası bulunmadığı, hastabakıcıların ilk yardım malzemeleri getirmesinin beklendiği,
- Görüş sürelerinin keyfiyetle kısaltılabildiği,
- Görüntülü konuşma imkanının sağlanmadığı belirtilmiştir.

DEĞERLENDİRME

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi 14 Temmuz 2009 tarih ve 27288 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak ülkemiz için bağlayıcı hale gelmiştir. Sözleşmenin 15’nci maddesinin 2’nci fıkrası engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Sözleşmenin 16’ncı maddesi engelli bireylerin sömürülmesini, şiddet ve istismara maruz kalmasını yasaklarken 17’nci maddesi engelli bireylerin beden ve ruh bütünlüğüne saygı duyulması hakkını güvence altına almaktadır. Sözleşmenin 4’üncü maddesine göre “Taraf Devletler engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür”. Yine sözleşmenin 5’inci maddesi uyarınca, Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Sözleşmenin 9’uncu maddesi ise erişilebilirliğe vurgu yapmaktadır. Buna göre “Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır.” Sözleşme maddeleri incelendiğinde, engelli mahpusların diğer mahpusların faydalanabildikleri haklardan eşit şekilde faydalanabilmeleri ve ceza infaz kurumlarının erişilebilir olması için tüm tedbirlerin alınması zorunluluğu görülmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, Cezaevinde Tıbbi Bakımın Ahlaki ve Kurumsal Yönleri Hakkında 1998 tarih ve R (98) 7 sayılı Tavsiye Kararı, ciddi fiziksel engelleri olan mahpuslara ve yaşlı mahpuslara, mümkün olduğunca normal ve bağımsız bir yaşam sürebilecekleri barınma imkânları sunulmasını ve mahpusların cezaevinde bulunan diğer mahpuslardan ayrı tutularak tecrit edilmemeleri gerektiğini belirtmektedir. Tekerlekli sandalye kullanan mahpusların veya herhangi bir fiziksel engeli olan mahpusun bağımsız hareket etmesine yardımcı olmak üzere, cezaevi dışındaki kamusal mekanlarda olduğu üzere yapısal değişiklikler yapılmalıdır.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 63.maddesi, her mahpusa bir yatak, çarşaf, yastık, yastık kılıfı ve mevsimine uygun olarak battaniye teminini ceza infaz

kurumu idaresinin ücretsiz teminini düzenlemektedir. Mahpuslar battaniye veya diğer malzemeleri ücretlerini kendileri karşılamak zorunda bırakılarak temine zorlanmamalıdır.

5275 Sayılı Kanun 72.maddesi, her mahpusun sağlıklı ve çeşitlilik içeren besine ulaşabilmesini ve temiz içme suyu edinmesini ceza infaz kurumu yönetimine görev olarak yüklemektedir. Besin temini günde 3 kez yapılmalı ve temiz içme suyu mahpuslara ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 06.01.2020 tarihinde 172 numaralı Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılanların Uluslararası Standartlarda İnsan Hakları Merkezli Sağlığa Erişimi ve Tedavileri, Tedavi Nedeniyle Nakilleri, Ceza Tehir İşlemleri isimli genelgesi uyarınca tüm mahpusların yılda bir kez tüberküloz taramasından geçirilmesi, salgın hastalıklara karşı önlemlerin alınması, oda, koğuş ve ortak kullanım alanlarının haşere ve farelere karşı ilaçlanması ceza infaz kurumu yönetiminin görevlerindedir. Yine Genelge uyarınca mahpusların kurum revirine ulaşabilmeleri konusunda ivedilikle harekete geçmek ceza infaz kurumunun görev ve sorumluluğudur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, engelli ve hasta mahpusların bağımsız şekilde ceza infaz kurumu içerisinde hareket edebilmelerinin ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin kurum idaresince sağlanması için gerekli adımları atmanın, Devletin insan haysiyetini gözetme yönünden pozitif yükümlülüğü olduğunu belirtmektedir. Mahpusların, diğer mahpuslar veya bakıcıların yardımı olmaksızın bağımsız şekilde temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak fiziki şartlarda tutulmalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3.maddesi ihlali anlamına gelebileceğini değerlendirmektedir. (Grimailovs/Letonya, No: 6087/03, 25.06.2013; Helhal/Fransa, No: 10401/12, 19.02.2015)